

УДК 373.3.016:331.102

Розвиток творчої особистості молодшого школяра на уроках трудового навчання

Ірина Глінка,
старший викладач

Наталія Довгопола,
старший викладач,

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Нова українська школа до найважливіших завдань включає формування компетентностей у галузі техніки і технологій, зміцнення зв'язку навчання з життям та розвиток творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку [5].

Проблемою творчості та творчих здібностей дитини займалися такі вчені, як Д. Богоявленська, І. Волков, Л. Виготський, В. Дружинін, О. Лук, М. Лейтес, Б. Нікітін, А. Меліс-Пашаєв, З. Новлянська, Б. Теплов.

Дослідження цих педагогів і психологів показали, що розвиток творчої уяви дитини, її фантазії досягає свого піку в дошкільному та молодшому шкільному віці. Творчість — як вітаміни: небагато треба, але якщо її немає, хвороби і зміни в розвитку неминучі. І так саме, як з вітамінами, позбавлення творчості в ранньому віці є найнебезпечнішим.

Розвивати творчі здібності треба з самого малечку, оскільки навчати набагато легше, ніж переучувати, ламаючи установлені звички. Перед дитиною молодшого шкільного віку постають творчі завдання і проблеми на кожному кроці. І треба допомогти юній особистості розв'язувати їх так, щоб на незміцнілий розум не падав потужний потік зайвої інформації. Тоді оволодіння навичками творчості допоможе їй у майбутньому знаходити вихід із будь-якої життєвої ситуації.

У наш час проблема розвитку творчих здібностей на основі творчості дітей — ключова задача навчання та виховання підростаючого покоління.

Відомо, що прагнення до творчості та самі творчі здібності не виникають довільно — їх потрібно стимулювати та наполегливо формувати в активній пізнавальній діяльності.

Велике значення в розвиток творчості та творчих здібностей дітей вніс В. Сухомлинський. Він вбачав мету й наслідок своєї педагогічної діяльності не лише у формуванні творчої особистості дитини, а й у творенні доброго імені людини. Він визначав творчість як бачення людиною свого внутрішнього світу: перед усім свого розуму, свого напруження інтелектуальних сил, свого розуміння і творення краси внаслідок своєї праці, своїх зусиль. Може маленька дитина повторює те, що було вже створено іншими людьми, але якщо це діяння — плід її власних розумових зусиль, — вона творець, її розумова діяльність — творчість [7, с. 205].

Витоки творчих сил людини виходять з дитинства — з тієї пори, коли творчі прояви життєво необхідні. Видатний психолог Л. Виготський наголошував, що у повсякденному житті творчість — це необхідна умова існування, і все, що виходить за межі рутини, завдячує творчій діяльності людини. Якщо так розуміти

творчість, то неважко помітити, що творчі процеси в усій своїй повноті виявляються вже в ранньому дитинстві. Гра дитини є не просто згадка про пережите, а творча переробка пережитих вражень, комбінування їх і розбудова з них певної дійсності, що відповідає потягам самої дитини [3, с. 72].

Творчість або творча діяльність — це така діяльність людини, яка створює дещо нове. Все одно, чи буде це створене творчою діяльністю якої-небудь речі зовнішнього світу або відомою побудовою розуму або почуття, яке і виявляється тільки у самій людині.

Отже, дитяча вигадка відрізняється від зрілої творчості тим, що перша є творчістю лише в психологічному відношенні (дитина створює нове для себе), а друга — і в психологічному, і в соціальному (створюється нове для себе, що є новим для всіх).

Творчість — це така діяльність, у якій є дві взаємопов'язані ознаки:

- внаслідок з'являється новий для цієї людини продукт, який раніше не виготовлювався нею і створений як необхідність, завдяки особистим зусиллям;
- у процесі творчої діяльності людина хоча б тимчасово відчуває натхнення.

На думку І. Волкова єдиного правильного, об'єктивного тлумачення творчої діяльності, прийнятого для всіх випадків, дати взагалі не можна, оскільки прояви творчості настільки різноманітні, що якоїсь чіткої межі між творчою діяльністю з високим рівнем майстерності провести, вочевидь, неможливо. Педагог відзначає, що творчість дитини — це створення нею оригінального продукту, вибору (розв'язання задачі, написання твору), в процесі роботи над якими самостійно застосовано засвоєні знання, вміння, навички, в тому числі здійснення їх перенесення, комбінування відомих способів діяльності, створення нового для дитини підходу до розв'язання (виконання) завдання [2, с. 72].

Творча діяльність, що навчає, розглядається, насамперед, як діяльність, яка сприяє розвитку цілого комплексу якостей творчої особистості: розумовій активності, вміння швидко навчатися, кмітливості, винахідливості, самостійності при виборі і розв'язуванні задачі, здатності бачити загальне, головне в різному і різне в подібних явищах. Результатом такого широкого й ефективного розвитку якостей, необхідних для творчої діяльності, повинен стати самостійно створений творчий продукт.

Найчастіше за все в навчанні дитина створює яку-небудь річ, розкриває закони, принципи, які вже були відкриті іншими. Тому не слід розглядати творчість не об'єктивно (об'єктивно творчість розглядається її кінцевим продуктом — науковим відкриттям, винаходом, тощо), а суб'єктивно. Суб'єктивно творчість визначається безпосередньо процесом творчості, навіть якщо його кінцевий продукт не має необхідної соціальної цінності та новизни.

Отже, творчість існує не тільки там, де вона створює великі історичні витвори, але й там, де людина уявляє, комбінує, змінює що-небудь нове, порівнюючи з творіннями геніїв. Творчість — це дуже складний процес, — він охоплює такі сфери психічної діяльності людини, якими є пізнавальні і вольові сфери, і пов'язаний з її особистісними властивостями, одержаними в процесі формування характеру, цілей, потреб, інтересів, мотивів, вмінь. Вищою сходинкою пізнання є творчість, досягти якої неможливо без попереднього накопичення знань, творити можливо лише на основі міцних знань, бо на пустому місці творчості не буде.

Успішне розв'язання будь-якого складного завдання завжди є творче. Творчість при цьому проявляється:

а) у проектуванні майбутнього наслідку діяльності з урахуванням потреб особистості, суспільства, відповідно ви могам до цього процесу;

б) у конструюванні своєї діяльності — з урахуванням вже зробленого, а також

конкретних умов діяльності, які разом з тим постійно змінюються.

Творчі здібності реалізуються у процесі творчості і являють собою його мотиваційну основу, розвиваються і формуються в залежності від особливостей та умов його протікання.

1. Творчі здібності поділяють на три групи:

2. Пов'язані з мотивацією (інтереси та нахили).

3. Пов'язані з темпераментом (емоційність).

Розумові здібності.

Якими б феноменальними не були здібності, самі по собі, поза навчанням та діяльністю вони розвиватися не можуть. Про це свідчать висновки вчених, що ґрунтуються на численних дослідженнях.

Творчі здібності реалізуються на одній із стадій творчого процесу. Л. Виготський виділив три таких стадії:

1. На початку процесу стоїть завжди внутрішнє та зовнішнє сприймання, яке складає основу досвіду особистості.

2. Далі слідує дуже важливий процес переробки сприйнятого матеріалу; важливими складовими цього процесу є дисоціація і асоціація сприйняття вражень.

3. Внаслідок сприймання і переробки матеріалу виникає щось нове, невідоме до цього часу дитині. Саме на цьому етапі і реалізуються творчі здібності [2, с. 286].

Загалом можна зробити висновок про те, що виявлення здібностей перебуває в безпосередній залежності від конкретних прийомів формування відповідних знань та умінь. У процесі творчої діяльності розвиваються творчі здібності.

Одним з найважливіших внутрішніх чинників розвитку здібностей є нахили та задатки, які у формуванні особистості йдуть попереду здібностей, розвиваючись із ними взаємозалежно: внутрішня вольова активність, що супроводжує схильності, є основною умовою реалізації і розвитку здібностей, а останні посилюють схильності.

Задатки — природні передумови роз-

витку особистості, її прагнення, а здібності — це можливості успішно реалізувати певну діяльність на основі задатків. Щоб правильно визначити і розвивати здібності дитини, допомагати їй у самовизначенні, треба враховувати її належність до одного з трьох типів особистості: «художній», «розумовий» і «пересічний». Ця типологія впливає з наявності у вищій нервовій діяльності людини двох сигнальних систем: першої — образної, емоційної, і другої — раціональної.

ІІІ Представникові художнього типу особистості легше виконувати роботу, яка потребує вразливості, емоційного ставлення, образності, невгамовної фантазії. Якості розумового типу створюють умови для найсприятливішого розвитку діяльності, пов'язаного з оперуванням абстрактними матеріалами. Вирішальним чинником, від якого залежить виявить дитина здібності до творчої діяльності чи ні, є методика навчання. Дослідження багатьох психологів довели, що під час навчання розвиваються навіть такі «найвищі» здібності, як поетичні, музичні та ін.

Технологічна освітня галузь нової української школи надає великі можливості для вирішення питання розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку на уроках трудового навчання. Цьому сприяє використання розробленої нами системи творчих завдань та запитань з елементами графічних робіт:

1. Робота з папером і картоном.
2. Робота з тканиною і волокнистими матеріалами.
3. Елементи технічного моделювання.
4. Робота з природним матеріалом.
5. Елементи конструювання та моделювання.
6. Робота з пластичними масами.

Розв'язування творчих завдань та запитань допоможе молодшим школярам глибше засвоїти навчальний матеріал, розвинути творчу ініціативу, самостійність, кмітливість та креативність [4, с. 140].

Таким чином, можемо впевнено сказати, щоб стати творцем власного життя, навчитися пізнавати навколишній світ, адаптуватися до непростих умов сьогодення, необхідно мати розвинені творчі здібності. З цією метою необхідно створити оптимальні умови для духовно-творчого розвитку дітей ще в початковій школі. Щоб виховати творчу особистість молодшого школяра, ми вважаємо за необхідне вчителю самому розвивати в собі творчість, постійно підвищувати професіоналізм, шукати нові шляхи активізації діяльності учнів на всіх етапах навчальної роботи, оригінальні форми пояснення матеріалу, удосконалюватися, переймати досвід кращих педагогів.

Література

1. Бех І. Д. Виховання підростаючої особистості на засадах нової методології // Педагогіка і психологія. — 1999. — № 3. — С. 5-15.

2. Волков І. П. Учим творчеству : учебник. — Москва : Педагогика, 1982. — 85 с.

3. Выготский Л. С. Воспитание творчества эстетического суждения и технических навыков. Педагогическая психология. — Москва : Педагогика, 1991. — 480 с.

4. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. Москва : Просвещение, 1997. — 96 с.

5. Глінка І. В., Довгопола Н. О. Матеріали до уроків трудового навчання 1-4 класи. — Харків : Веста ; Ранок, 2008. — 224 с.

6. Державний стандарт початкової освіти. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>. (дата звернення: 15.05.2018).

7. Савченко О. Я. Розвивай свої творчі здібності: навчально-методичний посібник для молодших школярів. — К. : Освіта, 1993. — 224 с.

8. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям. — Київ : Рад. шк., 1988. — 304 с.

25.10.2018